

גיליון מס' 205 | פרשת תולדות
תשע"ז שנה ד'

גליון זה יוצא לע"נ
הרה"ח ר' מרדכי בן יקותיאל ז"ל שמחה
גלב"ע כ"ט מר חשוון תשע"ה
תנצב"ה

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

דבר העורך

למי נתן מרן הגר"ה את התפילין של הסטייפלער

על גדלותו של רבינו שר התורה, מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, סופרו כבר אינספור סיפורים, ולמרות זאת יש בכל סיפור נופך מסוים, שכדאי לחרטו על לוח-הלב.

הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א סיפר לחתנו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א, על מעשה שהיה בתקופה שבה ישנו בביתו כמה נכדים לבית הגאון רבי דב קוק מטבריה, שלמדו בישיבות בבני ברק. בבוקר אחד התברר שלאחד הנכדים אבדו התפילין. הדבר הסב לי צער, סיפר הרב שליט"א, וכשנכנסתי ללימוד הקבוע עם גיסי שליט"א, ביום שישי, סיפרתי לו מה שאירע.

בלי לחשוב פעמיים, קם מרן הגר"ח ממקומו, ניגש לארון שם היו מונחים התפילין של אביו, רבן של כל בני הגולה, מרן הסטייפלער זצ"ל, ואמר: 'הנה יש לו תפילין, הוא יכול להניחם!' - - -

הנכד אכן הניח את התפילין של הסטייפלער במשך שנה תמימה. צריך לחשוב באיזו גדלות ענקית מדובר!!! שהרי לא דבר פשוט הוא להוציא את התפילין היקרות כל-כך, שהיו על ראשו של קדוש-ישראל, וליתנם לבחור צעיר, ולמשך תקופה ארוכה! אבל כשמדובר בקיום מצוות חסד, שוברים את כל הכלים.

ולסיפור נוסף על גדלותו של מרן הגר"ח, שסיפר הגר"י זילברשטיין לחתנו הרב רוט. היה זה כאשר מרן הסטייפלער זצ"ל, סיים את חיבורו על מסכת שבת, ואמר לבנו הגר"ח שברצונו להוסיף לספר קונטרס קטן שלו (של הגר"ח), וביקש ממנו לכתוב על כמה עניינים במסכת שבת. הגר"ח, שמצוות הכיבוד-אב שלו, היתה מן המפורסמות, עזב את כל לימודיו, והחל לכתוב... ספר שלם על מסכת שבת. כאשר הביא את הספר לאביו, התפלא הסטייפלער ואמר: 'התכוונתי לקונטרס קטן ואתה הספקת לחבר ספר שלם??? ספר זה יצא לאור לפני כ-10 שנים, בשם 'שיח השדה על מסכת שבת'. ואגב, גם הגר"י זילברשטיין שליט"א היה שותף לחיבורו של הספר (והגר"ח הביא בספר זה עשרות ציטוטים מהגר"י זילברשטיין). (קול ברמה)

בברכת שבת טובה
בברכת שבת טובה

פשט על הפרשה

"הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי" (כו, ב)

וברש"י, אמר ריב"ק אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניו וחמש לאחר כן וכו'. ומקורו במ"ר כאן פס"ה סי"ב. ואמר אאמור"ר זללה"ה שעיקר העצה לזה שילמד בהתמדה יותר, וכדתנן באבות פ"ב מ"ח מרבה תורה מרבה חיים, וכן הוא במ"ש בשבת ק"ו א' אחד מן האחין שמת ידאגו כל האחין כולן אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה, ועמש"כ אאמור"ר זללה"ה בקרד"א ח"א סי' קצ"ו.

"ויהרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד וגו' ואוכל מכל" (כו, לג)

ולכאורה הן אמת דבתחילה לא ידע יצחק מי הוא וכדכתיב ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות אבל אח"כ כשהריח את ריח בגדיו שנכנסה עמו ריח גן עדן כדמפרש"י וא"כ מזה כבר היה יכול להבין שזה יעקב ולא עשו. וי"ל שיצחק סבר שמזה אין ראי' דאפשר דמכיון שבא עשו ממצות כיבוד אב שא"ל צודה לי ציד לכן בא עמו ריח גן עדן.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ה

"הרב צבי נתנון זצ"ל"

ביום שישי האחרון, פניא דמעלי שבתא נלכ"ע אחד מחשובי וותיקי בית הכנסת 'דרמנן'. הרה"ג רבי צבי נתנון זצ"ל. במשך עשרות שנים השכים קום דבר יום ביומו, בלי להחסיר אף יום, לתפילת וותיקין עם הגני' החמה במנין של רבינו, ובדיק מופתי היה מגיע בזמן קבוע, ומכין את המקומות לכמה מבוגרים שישבו בקרבנו, לאחר מכן היה טורח בין המתפללים כדי 'לחטוף' עוד כמה מאות אמונים של ברכות התורה והשחר. בנוסף היה מהקבועים גם במנין מנחה ומעריב עם רבינו שליט"א.

דקדוק ההלכה שלו היה מהמופלאים ביותר. ספרי המשנה ברורה היו שגורים על לשונו בעל פה ממש, ולא היה זו כמלא נימה מקיום ההלכה, בנוסף זכה גם להרביץ תורה בכמה מקומות וזכה להחזיר רבים למוטב, מעשים רבים ומופלאים מאוד סיפרו עליו בימים האחרונים אך אנו נתמקד כאן בקשר עם רבינו שליט"א.

במשך הזמן הוציא הגר"י צבי זצ"ל ספרים של חידושי תורתו (מאמרי הלכה ודקדוק בפסוקים שבתורה שבכתב ועוד נושאים) ורבינו שליט"א מאוד התפעל מהם, ובאחד הפעמים ביקש ממנו שכל ספר שהוא מוציא שיהן לו.

נאמנותו לרבינו והתבטלותו לחכמי הדור היה מדהים. היות וידע שרבינו שליט"א מאוד לא ניהא ליה שמצלמים אותו (וכמו שהקפיד אביו רבנו בעל הקהילות יעקב), ומכיון שרבים באים מכל רחבי תבל להתפלל עם רבינו ומהם מבקשים גם לצלם אותו, לכן אם היה רואה אי מי מצלם באמצע התפילה, היה ניגש בנועם ומסמן לו כי אין לו לעשות כן. בפרט, אם היה רואה צלם מקצועי שבא במיוחד לצלם, היה רבי צבי זצ"ל מתמלא בחרדה על חילול בית המדרש שכביכול זהו 'אתר' שבאים לצלמו והיה דואג למנוע את הדבר.

כשנודע לו על אי מי מידידיו שדיבר שלא בכבוד על אחד מגדולי ישראל שליט"א או שהמרה את פיהם, היה מוכיח אותו כדיון ואם לא היה מועיל היה מנתק איתו כל קשר, וכל מעשיו היו לשם שמים ממש.

בשנים האחרונות הלה רח"ל ועם זאת לא שינה מאום מסדר היום והיה מגיע כרגיל לכל התפילות וממשיך במעשיו ובלמודו כבכל יום. לפני כמה חודשים הוא ניגש אל רבינו, ואמר לו בשלוות נפש לא רגילה, כי הרופאים הודיעו לו שאין להם מה לרפאות יותר, אלא שהוא אכן לא יודע אם הקב"ה מסכים להם... לכן הוא בא לבקש את ברכת רבינו. כמובן רבינו בירכו וחזקו.

שבועיים ימים לפני פטירתו נסע רבינו לבית החולים לבקרו, ורבי צבי שמח מאוד והתאמן מאוד על אף חולשתו הנוראה, להקשיב לכל מילה ולהגיב. רבינו בירכו שיהיה לו רפואה שלימה ויחזור לאיתנו, רבי צבי הודה מאוד על הברכה. כשיצא רבינו מהחדר התבטא כי 'ממש מפליא הדבר שרבי צבי בכל הכוח משתדל לנהוג כמו בריא' והתפעל ממנו. בהלוחיות השתתף רבינו.

וזכה למה שכתוב באבות דרבי נתן סימן כ"ה "מת בערב שבת סימן יפה לו".
ת.נ.צ.ב.ה.

דרכי החינוך במשנתו של מרן הגר"ה קניבסקי שליט"א

הענישה בחינוך

בטעמא דקרא (תהילים קכ"ד) ביאר את הדמיון שנאמר שם כחצים ביד גבור כן בני הנעורים שיש לפרש עפ"י דברי הרמב"ם (פ"ג מרוצח ה"ב) שהזורק אבן בקרוב ביותר או ברחוק ביותר אין כוחה חזק אלא א"כ זורקה במידה בינונית, לא רחוק מדאי ולא קרוב מדאי.

והכי נמי בחינוך בני הנעורים יש ליזהר מאד שלא לקרב מדאי ולא לרחק מדאי, כמו שאמרו בסוטה מז. - יצר תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. ואשרי אדם שימלא את אשפתו מהם לחנכם במדה הראויה..

החינוך על פי יכולותיו של הילד

כתיב "חונך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", פי' הרלב"ג על פי הדרך אשר מנהגו וטבעו ללכת בה לחשבו והשגתו, והיינו שאין לדרוש מהילד וללחוץ עליו יותר מיכלתו.

לימוד ספרי מוסר עם בניו

אאמ"ר זללה"ה הי' מייעץ ללמוד עם ילדים מגיל שבע מוסר אפי' חמש דקות בכל יום כדי שידעו שהעולם אינו הפקר, ואדם אין חי לעולם, ויש גן עדן וגיהנם כו'. ויש ללמוד איתם בספר קל שגם ילדים יבינו כגון ארחות צדיקים וכה"ג, ובמשך הזמן ידבק בהם יראת שמים ויראו תועלת, וכשיהי' בהן יראת שמים יהי' הכל טוב בעזה"י.

החינוך לעבודת ה' בהתלהבות

הנה בערב שבת קודש פרשת אחרי מות ("ח ניסן ה'תשע"ד) שאל רבינו המרא דאתרא הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א את מרן הגר"ה קניבסקי שליט"א, במעשה בתלמיד שבא לשבות אצל רבו, ואחר התפילה שאל הרב את התלמיד להתרשמותו, ויען התלמיד שהכל טוב מאוד, אך היה קשה לו על המנהג שראה בבית הכנסת שהעם צועק בשעת התפילה.

והנה, במוצאי שבת כאשר ביקש התלמיד להיפרד מרבו, ביקש מהרב לתת לו את כספו שהפקיד אצלו, והרב הכחיש מכל וכל את פקדון הכסף. ויקם התלמיד ויצעק בקול לכספו, ויען רבו ויאמר, אמת הדבר, והנה לך כספך, אבל מדוע צעקת?... אלא מאי, כי כאב לך! וכן נוהגים אותם אנשים שצועקים בתפילה.

והקשה הגר"י זילברשטיין, וכי כיצד הותר לרב לגנוב על מנת לחנך את תלמידו? והסכים מרן הגר"ה לטענה זו, והוסיף שבמ"ב (קא ס"ק ז) כתב שגם בפסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול

כי הקב"ה שומע בלחש ולא כאותם המגביהים קולם יותר מדאי.

אלא ששאל המרא דאתרא מהמסופר על רבי חיים מבריסק זצ"ל ששלח את בנו לראות את אותם אנשים שמתפללים בקול רם בדבקות, משמע שסבר שראוי להתפלל כך.

וענה הגר"ח שאין זו סתירה, שגם אם נחליט שהמתפללים בקול רם אינם עושים טוב, מ"מ יש לנו ללכת וללמוד מהם את צורת התפילה בהתלהבות באמת ובדבקות, ואת זה יש לנטוע בבנינו.

והביא רבינו שליט"א בספרו החשוב 'ארחות יושר' (ע"ך חינוך) את דברי התנא דבי אליהו ז"ל: מעשה באדם אחד שהי' מתחרט בעצמו שלא קרא ולא שנה, פעם אחת הייתי עומד אני והוא בביהכ"נ, כיון שהגיע ש"ץ לקדושת השם הגביה אותו בן אדם את קולו וענה אחריו בקול רם קדושת השם ואמר קדוש קדוש קדוש כו'. אמרתי לו, בני, מה ראית שהגבתה את קולך עד מאד? ואמר לי, לא די שלא קריתי ולא שניתי אלא עכשיו שניתן לי רשות אגביה את קולי ותנוח עלי נפשי. אמרו, לא יצתה אותה שנה ולא שני' ולא שלישית עד שעלה אותו האיש מבבל לא"י. עמדו ועשאוהו ממונה מבית קיסר ומינהו על כל הבירניות של א"י, ונתנו לו מקום ובנה לו בית וישב בה כל ימי חייו והניח לבניו ולבני בניו ממון הרבה עד סוף כל הדורות, עכ"ל.

השפעת התנהגות ההורים בבית על החינוך

חלק גדול מהחינוך נקבע על פי הנהגת ההורים בבית, ובדרך כלל בבית שזהירין שם במצוות, וההורים מפחדים מאוד מעבירה וממכשול, והאב שוקד על התורה בהתמדה, כל זה משפיע ממילא על הילדים, כי רוב הבנים דרכם לחקות את האבות, וע"פ רוב יוצאים בנים טובים מבית כזה.

זהירות בעידוד יתר על המידה - כדי לא להכניס בילד גאווה

הורים שמכניסים בלב בניהם שהם בעלי כשרון ומצוינים, והם הטובים והמוצלחים ביותר, אע"ג שזה נכון, ואע"ג שכוונתם לטובה, כדי לרזם ללמוד, אעפ"כ יצא שחרם בהפסדם כי מכניסים בלבם גאווה ומדות רעות, וגורמים שמתנכלים לחבריהם ופוגעים בהם וסופם שיהיו שנואים מכולם, והנערים האלו כשנכנסים אח"כ לשיבה, ושם יש הרבה טובים מהם, ואין מסתכלים עליהם כמו שהיו רגילים, נכנסים למשבר, כידוע, ומהם מפסיקים ללמוד ומהם נכנסים לשגעון וכו', וכידוע כל זה, ואח"כ יש מהם צרות צרורות.

החינוך בהלכה - ממשנתו של מרן הגר"ה קניבסקי שליט"א

וכדומה, אין לענות עליו אמן (ומשמע שאסור לענות עליו אמן כמש"כ המ"ב שם סק"א דהוי כבירה לבטלה). ושאלוני, הרי העולם אין נוהגין כן, שמברכין עם תינוק ברכה, ועוניו אחריו אמן! והשבתי שיש ב' מיני חינוך. אחד חינוך פרטי ואחד חינוך כללי. החינוך הפרטי הוא, כשהגיע הקטן לזמנים המנויים בסוכה (דף מ"ב), ואז הקטן מחויב מדרבנן בכל החיובים ששם, כגדול, כתו' בברכות מ"ח (מלבד המצוה שיש על אביו לחנוכו ש"ז מברך בבר מצוה ברוך שפטרני מעונשו). אבל יש עוד חיוב כללי על אביו לחנוכו וללמדו לפני שהגיע לחינוך כדי שידע איך לקיים המצווה לכשיגיע לחינוך וכו', ולזה יש לאביו ללמדו ולהרגילו בכל דבר מצווה שייידע מזה, וחינוך זה אין לו קצבה, ואין חייב לחנוכו בכל פעם, ואם אין לו פנאי אין חייב עתה בזה, אלא שבכללות ידאג שהנער יעשה המצוות

זמן החיוב לנט"י שחרית משעה שנוגעים באוכל או בעינים וכו'. (דעת נוטה ח"א עמוד קמא).

זמן החיוב לחינוך הכיפה משעה שלא זורקה מהראש. (דעת נוטה ח"א עמוד עב).

להקדים ימין כל דבר שהוא מדין ימין תחילה שייך גם בקטן, ואין בזה דין חינוך ולכן יקדים נעילת ימין של קטן ויקשור קודם של שמאל שהחינוך הוא להרגילו למה שיהיה חייב בגדלותו.

שלא לברך במקום מטונף וברכה לבטלה משעה שמבין שאומרים לו שאסור לברך. (דעת נוטה ח"א עמוד סב).

כתב המ"ב (טו, טז) בשם הפרמ"ג דקטן שלא הגיע לחינוך שמברך ברכת האכילה

חינוך לתפילה

לא נהגו להקפיד כ"כ לחנכם בגיל שש-שבע להתפלל את כל התפילה.

נהגו להקל להעיר לבנו באמצע תפילה י"ח, שיתפלל כמו שצריך.

הדברים לעיל לוקטו מהספר 'לחנך בשמחה' בעריכת ידידנו ר' משה מיכאל צורן שליט"א

לדעת נוטה ח"א עמוד רחצ)

לדעת נוטה ח"א עמוד רחצ)

לדעת נוטה ח"א עמוד רחצ)

לדעת נוטה ח"א עמוד רחצ)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק